

Vyhodnocení šlechtitelského programu Huculský kůň za léta 2008 - 2013.

Šlechtitelský program vytváří kvalitní odborný základ pro další chov, zachování odpovídající historické, hospodářské i kulturní hodnoty, zabezpečuje perspektivní existenci kvalitní chovné populace huculského koně jako genové rezervy ve smyslu zákona. Navazuje na podobné programy v ostatních zemích, kde je čistokrevný huculský kůň v omezené míře chován. Tím se vytvářejí podmínky pro mezinárodní spolupráci na uchování vzácného huculského koně. K tomuto cíli byla v r. 1994 založena Mezinárodní federace huculského koně - HIF (Hucul International Federation), které je naše asociace aktivním členem.

Chovným cílem je dosáhnout a upevnit typ malého horského koně v rámci plemenného standardu, při zachování dostatečné genetické rozmanitosti a udržitelného stupně příbuznosti, s docílením postupného naplnění čistokrevnosti. **V zásadě tedy jde o kvalitní stabilizační selekci.**

Současný stav chovu huculského koně je z pohledu genové skladby plemene stále značně proměnlivý, i když jsou již patrné známky zlepšení. **Na území ČR je chováno nyní 468 pláštíových, 13 strakatých klisen samostatně vedených a 16 plemenných hřebců zapsaných v PK.** (V době založení PK, tj. v roce 1997 - 380 klisen a 36 ne vždy kvalitních hřebců). Řada příslušníků plemene vykazuje určitý podíl cizorodých genů, zejména fjorského koně vlivem původních importů ze Slovenské republiky, kde byl použit k rozšíření krevní základny. Tento stav se v průběhu let výrazně zlepšuje vlivem využívání pouze čistokrevných plemenů. V současné době již žádní nečistokrevní plemenci v českém chovu nepůsobí.

Obtížnost cílevědomé šlechtitelské práce je stále komplikována značnou roztříštěností chovu. Klisny jsou chovány prakticky na celém území České republiky (v 70 okresech u 295 chovatelů, resp. majitelů) s **nízkou reprodukční aktivitou.** (V roce 2013 jen 9 zařazených a 44 připuštěných klisen).

Pouze šest chovatelů vykazuje větší koncentraci než 5 klisen.

Mezi největší chovatele patří:

Chov – lokalita	Rok 2005		Rok 2007		Rok 2013	
	klisen	%	klisen	%	Klisen	%
Farma Hucul – Janova Hora	28	6,1	33	7,0	27	5,6
Farma Dubová Hora	20	4,4	19	4,0	22	4,6
Farma Olšovka – Březí u Nep.	15	3,3	17	3,6	24	5,0
Vopravil – Cunkov	11	2,4	15	3,2	15	3,1
Klein - H. Slavkov	8	1,7	11	2,3	13	2,7
TJ Aster – Zmrzlík Praha	19	4,1	22	4,7	14	2,9
Ostatní 1 až 4 klisny	357	77,9	357	75,5	366	76,1
Celkem klisen v PK	458	100	473	100,0	481	100

Nukleus nejlepší části mateřské populace se kryje s předmětem systematické šlechtitelské práce v rámci **Národního programu ochrany genetických zdrojů ČR,**

který v současné době zahrnuje 146 klisen, 9 aktivních plemeníků a 4 rezervní nebo zapůjčení do zahraničí.

Samičí populace PK (plášťová), zapsaná v souladu s platným řádem do čtyř oddílů, má následující členění:

Oddíl PK	Rok 2005		Rok 2007		Rok 2013	
	klisen	%	klisen	%	klisen	%
HPK	221	48,3	227	48,1	236	50,4
PK	111	24,2	121	25,6	118	25,2
1VPK	38	8,3	36	7,6	48	10,3
2VPK	88	19,2	88	18,6	66	14,1
Celkem	458	100	472	100	468	100,0

Podíl prvních dvou oddílů se v průběhu let stále zvyšuje ve srovnání s oddíly vedlejších knih a v roce 2013 činil 75,67 % chovné populace (2005 72,5 %).

Liniovou skladbu samičí populace tvoří nadále čtyři základní linie Gurgul, Goral, Oušor a Hroby. Ostatní linie, pokud se vyskytují, zahrnují nevýznamné procento.

U huculských koní jsou od roku 1997 realizovány všestranné výkonnostní zkoušky („typ A“). Od roku 2009 jsou jako alternativa pro klisny nezařazené do NPGZ ve formě jednostranné zkoušky („typ B“) buď pod sedlem, nebo v tahu. Zkouškám typu „A“ jsou povinně podrobeni všichni hřebci, kteří jsou zařazeni do plemenitby a všechny klisny zařazované do GZ, chráněného Národním programem. Všechny klisny zařazované do HPK a nebo PK musí od roku 2009 úspěšně vykonat zkoušky nejméně typu „B“ a současně formou DNA prokázat pravost rodičů uvedených v původu.

Zkouška typu „A“ se skládá z проверки jízdy pod sedlem, ochoty ke skákání s jezdcem, distanční jízdy v kočáře na 6 km za 30 min. včetně ovladatelnosti a rovněž těžkého tahu klády v samotě. Aktuální populace již zahrnuje 188 klisen s úspěšnou výkonnostní zkouškou.

Způsob povolené plemenitby je forma čistokrevné plemenitby. Tvorba přípravného plánu rodičovských dvojic je ponecháno na chovatelů, který má každoročně k dispozici samostatný Seznam plemeníků včetně všech hlavních údajů. Současně je každoročně publikována analýza klisen v PK v členském „Zpravodaji“, který již v roce 2013 představuje sedmnáctý ročník. Potřebné údaje jsou publikovány vedle písemné tiskové podoby i na samostatných stránkách internetu na adrese <http://www.hucul-achhk.cz>.

S ohledem na velikost šlechtěné populace je významným kritériem znalost stupně příbuznosti konkrétních koní. Průměrný koeficient příbuznosti $F_{(x)}$ současné populace klisen v PK činí **2,808** (2007 $F_{(x)} = 2,659$), přičemž 88 klisen má $F_{(x)}$ větší než 5 (2007 = 88 klisen). Pouze 56 klisen pochází ze zcela nepřibuzné plemenitby. Je proto kladem, že jediný nově zařazený plemeník působící v inseminaci je zcela nepřibuzný s celou mateřskou populací.

Pro ulehčení orientace chovatelů je každoročně vypočítáván koeficient příbuzenské plemenitby pro hypotetická spojení všech klisen v HPK a PK se všemi aktuálními plemeníky (13 plemeníků x 354 klisen = 4 602 $F_{(x)}$). Výsledky jsou

chovatelům poskytovány v písemné nebo elektronické podobě.

Pro uznání původu mezinárodní organizací HIF je nezbytná **znalost původní huculské rodiny klisny. V současné populaci je známa u 322 klisen. 146 klisen, tj. 31.2% tuto rodinu nemají** a tyto, ani jejich potomstvo proto nemůže být do NPGZ zařazeno.

Za významný přínos pro šlechtění českého huculského koně možno označit členství a aktivní spolupráci v rámci evropské organizace HIF, ve které máme odpovídající zastoupení a které se zástupci pravidelně účastní. Jednání probíhají střídavě v členských osmi zemích.

Nemalý význam je přikládán osvětové, publikační činnosti a chovatelským výstavám. Každoročně je chovatelská veřejnost informována o důležitých chovatelských výsledcích na výročním setkání a v průběhu roku tištěným členským časopisem „Zpravodaj“ (17. ročník). Významné informace jsou publikovány rovněž na zmíněných internetových stránkách, případně v časopisu „Koně“. Řada klisen i hřebců je prezentována na výstavách doma i v cizině. V roce 2012 např. Mezinárodní šampionát huculských koní na farmě Olšovka, výstava Pardubice (speciální vystoupení huculských koní Vopravil – Cunkov viz přílož. foto).

Zpracoval: Ing. Jaroslav Jelínek, CSc.

Únor 2014